

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ТЕХНОЛОГІЇ НАБУТТЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО- УПРАВЛІНСЬКИХ УМІВ З УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ

Тетяна Круцевич, Вадим Красота, Олег Ольховий
Національний університет фізичного виховання і спорту України
Академія Військово-морських Сил імені П.С. Нахімова
Харківський університет Повітряних Сил імені І.М. Кожедуба

Анотація

В рамках системы физической подготовки в высших военных учебных заведениях осуществлен пятилетний формирующий педагогический эксперимент с применением профессионально направленной технологии приобретения курсантами (n-60) организационно-управленческих умений. По результатам апробации методического влияния экспериментальной технологии зафиксировано достижение курсантами достоверно высокого уровня показателей физической подготовленности и готовности к управлению физической подготовкой в подчиненных воинских подразделениях.

Ключевые слова: курсант, организационно-управленческие умения, технология, физическая подготовка.

Annotation

A five-year educational experiment using professional directed technology of obtaining the cadets (n-60) organizational and management skills was implemented within the system of physical training of the higher military educational institutions. The achievement of cadets of significantly higher level of physical readiness and preparedness to management of physical training in the subordinate military units was recorded by the results of approbation of methodical influence of experimental technology.

Key words: cadet, organizational and management skills, technology, physical training.

Постановка проблеми.

Загальним для службових обов'язків командирів усіх ступенів є керівництво, організація та систематичне проведення заходів бойової підготовки, одним з основних предметів якої є ФП. Відповідальність, обов'язки і права посадових осіб, задіяних в управлінських аспектах службової діяльності та взаємопов'язаних статутною ієрархією та субординацією, певною мірою поширюється на складові управління фізичною підготовкою (ФП). Тому головним завданням системи навчання та підготовки майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) є вдосконалення теоретичних знань, організаційно-управлінських здібностей та методичної майстерності курсантів з урахуванням фахового призначення [2, 4, 6, 8].

Враховуючи результати аналізу науково-документальних джерел та запропоновані дослідниками напрями системно-діяльнісного підходу, професійно-діяльнісної спрямованості, системно-функціонального аналізу діяльності, концепції суб'єктного розвитку і саморозвитку особистості в процесі здійснення професійно орієнтованої діяльності [1, 3, 5, 7, 9], результати експертного опитування та нагальну необхідність вдосконалення підготовки майбутніх офіцерів до виконання службових завдань з керівництва, організації та

проведення ФП з особовим складом [6], ми визначили, що саме інтегральне використання всіх цих підходів виливається в доцільність проведення апробації професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними управління ФП в підпорядкованих підрозділах.

Дослідження проводиться відповідно до: Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, теми «Вдосконалення програмно-нормативних засад фізичного виховання в навчальних закладах»; Планів науково-дослідних робіт Міністерства оборони України за темами “Розробка теоретико-методичних засад функціонування системи ФП військовослужбовців Збройних Сил України”, з номером державної реєстрації 0101U-000823 та “Організаційні аспекти функціонування системи ФП військовослужбовців Збройних Сил України у сучасних умовах”, з номером державної реєстрації 0101U001276.

Невід'ємною складовою дослідження став аналіз останніх досліджень і публікацій, які присвячені питанням професійної підготовки фахівців у вищій школі [2, 3, 7, 8], педагогічним аспектам навчального процесу у вищому навчальному закладі [1], а також загальним підходам до проблеми формування у людини готовності до свідомої ефективної професійної діяльності [5, 9].

Мета статті: визначення ефективності функціонування професійно спрямованої системи ФП ВВНЗ з цілеспрямованим використанням технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для готовності до здійснення управління ФП в підпорядкованих підрозділах за результатами формуючого педагогічного експерименту.

Результати досліджень. За

основу розробки формуючого експерименту було взято гіпотезу – підвищення рівня фізичної готовності військовослужбовців Збройних Сил України до виконання службових завдань за професійним призначенням залежить від готовності майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих підрозділах військових частин, а також виявлені в процесі констатуючого експерименту та теоретичного аналізу системи ФП курсантів ВВНЗ основні шляхи вдосконалення підготовки курсантів до здійснення управління ФП в процесі подальшої професійної діяльності [6].

Експериментально-дослідну роботу було спрямовано на перевірку педагогічних умов впровадження в систему підготовки військових фахівців професійно спрямованої системи ФП курсантів ВВНЗ. Вона проводилась протягом п'яти років на базі ВВНЗ. Це зумовлено тим, що підготовка навчально-нормативної документації вимагала великої кількості часу, а також термін навчання курсантів в абсолютній більшості військових “вишів” складає саме п'ять років, що ускладнило перевірку ефективності розробленої системи організації навчально-виховного процесу.

Сутність експериментальної роботи полягала в тому, щоб, шляхом застосування дослідного методичного впливу у вигляді професійно спрямованої технології, створити необхідні умови, які б сприяли у навчально-виховному процесі реалізації набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними управління ФП. Тому в якості гіпотези формуючого педагогічного експерименту було висунуто припущення про те, що ефективною система ФП курсантів стане, якщо буде забезпечено: ціннісно-цільову спрямованість навчально-виховного процесу з навчальної дисципліни “Фізичне виховання, спеціальна

ФП і спорт” на виконання майбутніми офіцерами професійних завдань з управління ФП в підпорядкованих підрозділах;

поетапне вирішення основних завдань методичного впливу у вигляді професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними керівництва, організації та забезпечення ФП.

Проведений педагогічний експеримент здійснювався в умовах звичайного функціонування навчально-виховного процесу ВВНЗ та мав характер формуючої експериментальної роботи. Упродовж експериментального періоду з курсантами контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп проводилися навчальні заняття відповідно до розкладу занять навчальної дисципліни “Фізичне виховання, спеціальна фізична підготовка і спорт”, загальна кількість викладання якої становила 724 навчальні години. Загалом відмінностей у кількості видів навчальних занять та форм фізичної підготовки не було. Однак в ЕГ ці заняття проводилися згідно зі змістом розробленої експериментальної навчальної програми з використанням професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь.

На самостійну підготовку в обох групах виділялась також однакова кількість навчального часу. Інші форми системи ФП ВВНЗ (ранкова фізична зарядка, спортивно-масова робота, фізичне тренування в процесі навчально-бойової діяльності) проводились офіцерами курсової ланки за однаковою кількістю годин та методиками як у КГ, так і в ЕГ.

Після першого навчального семестру з курсантами ЕГ було визначено підсумки результатів проведеної роботи та намічено заходи для подальшого проведення експерименту. Вони полягали у:

цільовому продовженні впровадження в навчально-виховний

процес дослідного методичного впливу, який активізує пізнавальну діяльність курсантів та пробуджує у курсантів інтерес до навчання і підготовки до майбутньої організаційно-управлінської діяльності з питань управління ФП;

поглибленні теоретичних знань курсантів з питань професійної діяльності офіцерських кадрів, що стосується ФП;

практичному виконанні курсантами ролі керівників військових підрозділів в організаційному процесі управління ФП;

застосуванні ситуаційних завдань у навчально-виховному процесі на кожному з навчальних занять.

В ЕГ продовжувала реалізовуватися дослідна професійно спрямована технологія набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для управління ФП. Вона передбачала:

створення на кожному навчальному занятті з ФП у курсантських колективах середовища взаємної довіри, поваги, взаємо навчання, взаємодопомоги;

визначення кожному курсанту індивідуальних завдань творчого характеру (обов'язкових і на вибір, у межах навчальної програми та за інтересами, диференційованих за ступенем складності, самостійності тощо), що спонукають до самостійної дослідної роботи з вивчення теорії і практики ФП;

формування комплексу інтегрованих знань з професійної діяльності офіцерів у підрозділах військових частин Збройних Сил України на основі міжпредметних зв'язків загальновійськових і професійно-орієнтованих навчальних дисциплін;

індивідуалізацію навчання курсантів, організацію навчальних занять у малих підгрупах (2-5 чоловік), використання індивідуальних консультацій;

самоконтроль та самоаналіз рівня індивідуальної готовності курсантів і стимулювання їх до навчальної діяльності.

Суттєвою перевагою, вагомою складовою й абсолютно новим здобутком професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь у навчально-виховному процесі системи ФП курсантів ВВНЗ стало використання інтерактивних методів у вигляді військово-професійних ігор. Для активізації розвитку організаційно-управлінських умінь, починаючи з третього курсу, на семінарських та групових заняттях застосовано вирішування курсантами ситуаційних задач з питань теми, що вивчається.

Поетапна організація навчально-виховного процесу з використанням професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь в межах професійно спрямованої системи ФП передбачає такі **етапи**:

підготовчий (вступний екзамен, первинна ФП), мета якого - досягнення (на базі наявного) необхідного рівня фізичної підготовленості та функціонального стану організму курсантів для швидкої адаптації до подальшого військово-професійного навчання;

базовий (1 курс), мета якого – формування та розвиток у курсантів загальних фізичних якостей, здатності до фізичного самовдосконалення, засвоєння початкових умінь, знань, методів, прийомів і навичок навчання підлеглих засобам ФП згідно зі статутними обов'язками командира відділення;

загальний професійно-спрямований (2-3 курс), мета якого - розвиток та вдосконалення загальних і спеціальних фізичних якостей курсантів, засвоєння ними змісту організації ФП у підрозділах збройних сил; опанування курсантами знань, умінь, методів, прийомів і навичок удосконалення фізичних якостей військовослужбовців, навчання та виховання у підлеглих відповідних мотиваційних та поведін-

кових характеристик для ведення здорового способу життя, відповідно до статутних обов'язків командира взводу (2 курс), командира роти (3 курс);

спеціальний професійно-спрямований (4-5 курс), мета якого - вдосконалення спеціальних та прикладних фізичних якостей; засвоєння курсантами змісту організації спеціальної ФП в підрозділах збройних сил, розвиток умінь планування та підготовки помічників керівників занять, контролю, обліку та забезпечення ФП; опанування курсантами знань, організаційно-управлінських умінь, методичних прийомів і навичок удосконалення спеціальних і прикладних фізичних якостей військовослужбовців згідно зі статутними обов'язками начальника служби, командира підрозділу та його заступників;

вихідний (заклучний семестр навчання, державний екзамен), мета якого - набуття та закріплення випускниками ВВНЗ навичок з керівництва, організації та проведення ФП шляхом практичних організаційно-управлінських дій під час стажування у військових частинах за професійним призначенням; визначення рівня готовності випускника ВВНЗ до управління ФП.

Наведені етапи повністю співпали з часовими межами навчальних планів підготовки офіцерів тактичного рівня, що не викликало необхідності організаційної перебудови навчально-виховного процесу ВВНЗ для практичного впровадження професійно спрямованої системи ФП.

Перші результати ефективності дослідного методичного впливу професійно спрямованої технології набуття організаційно-управлінських умінь було отримано на випускному курсі навчання (середина 10-го семестру) після проведеного з курсантами стажування у військових частинах Збройних Сил України у березні-квітні 2011 року.

Під час проведення з курсантами стажування на первинних посадах офіцерського складу командири, заступники командирів та спеціалісти ФП та спорту військових частин проводили незалежну оцінку рівня організаційно-управлінських умінь, методичних навичок, рівня фізичної підготовленості майбутніх офіцерів з урахуванням їх практичної готовності та спроможності організувати та проводити форми ФП з особовим складом підрозділів військових частин. Ці

ділах у подальшій професійній діяльності [4, 6].

Загалом усі курсанти як КГ, так і ЕГ показали достатньо високий рівень організаційно-управлінських умінь і методичних навичок з організації та проведення всіх форм ФП (табл. 1). Це свідчить про досить високу дієву спроможність виконання мети і завдань існуючого та запропонованого експериментального навчально-виховного процесу з навчальної дисципліни “Фізичне виховання, спеціальна ФП і спорт”.

Середньоквадратичне відхилення (S) показників з організації та проведення курсантами форм ФП вже на етапі військового стажування (див. табл. 1) показує їх меншу на 0,02 бала варіативність у ЕГ, що засвідчує більшу однорідність досліджуваного показника.

Наведені результати вже на етапі військового стажування підтверджують суттєву доцільність вибору шляхів покращення підготовки майбутніх офіцерів до управління ФП в підпорядкованих

Таблиця 1

Фізична підготовленість та готовність курсантів організувати та проводити форми ФП (березень-квітень 2011 року)

Показники	Значення оцінки, бали				рівень значимості
	контрольна група (n=31)		експериментальна група (n=29)		
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	
Ранкова фізична зарядка	4,55	0,49	4,72	0,47	p>0,05
Навчальні заняття	4,06	0,53	4,52	0,51	p<0,05
Спортивно-масова робота	4,39	0,51	4,66	0,47	p<0,05
Фізичне тренування в процесі навчально-бойової діяльності	4,35	0,51	4,73	0,47	p<0,05
Фізична підготовленість	4,42	0,5	4,97	0,27	p<0,001

результати за період стажування у військових частинах були занесені посадовими особами в оцінні картки курсантів.

З метою визначення ефективності функціонування професійно спрямованої системи ФП курсантів ВВНЗ у п'ятирічному навчально-виховному процесі проведемо порівняльне співставлення результатів незалежної експертної оцінки рівня організаційно-управлінських умінь, методичних навичок майбутніх офіцерів щодо їх практичної готовності організувати та проводити форми ФП з особовим складом підрозділів військових частин у період військового стажування. Що фактично є складовою практичної оцінки рівня організаційного показника готовності курсантів до управління ФП в підпорядкованих підроз-

ділах, проте, якщо рівень організації та проведення ранкової фізичної зарядки в ЕГ вищий на 0,17 бала в порівнянні з КГ, то ця різниця не є достовірною (p>0,05). Цей факт можна пояснити саме систематичним проведенням ранкової фізичної зарядки курсантами всіх старших курсів (3-5 курс) в якості керівника в рамках як чинної, так і експериментальної системи ФП курсантів ВВНЗ.

Рівень організації та проведення навчальних занять (на 0,46 бала при p<0,05 (t=3,06)), спортивно-масової роботи (на 0,27 бала, при p<0,05 (t=2,01)), фізичного тренування в процесі навчально-бойової діяльності (на 0,38 бала при p<0,05 (t=2,64)) статистично достовірно вищий у курсантів ЕГ (див. табл. 1).

підрозділах військових частин завдяки застосуванню професійно спрямованої технології набуття курсантами ВВНЗ організаційно-управлінських умінь.

Висновки

Експериментальний методичний вплив у рамках навчально-виховного процесу системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ у вигляді професійно спрямованої технології набуття курсантами організаційно-управлінських умінь для якісного здійснення ними керівництва, організації та забезпечення фізичної підготовки є достовірно дієвим.

Застосування у межах експериментальної професійно спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ ціннісно-цільової спрямованості на-

вчально-виховного процесу на виконання професійних завдань з управління фізичною підготовкою в підпорядкованих підрозділах забезпечило досягнення курсантами ЕГ достовірно вищого рівня показників готовності та фізичної підготовленості.

В **перспективі** ми продовжимо дослідження ефективності функціонування професійно-спрямованої системи фізичної підготовки курсантів ВВНЗ.

Література:

1. Беспалько В.П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В.П. Беспалько. – М.: Высшая школа, 1995. – 335 с.
2. Волненко Ю.В. Технология физической подготовки курсантов военного вуза, направленная на повышение готовности к профессиональной деятельности : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Ю.В. Волненко, – Хабаровск, 2008. – 20 с.
3. Клопов Р.В. Системный подход как методология исследования профессиональной подготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту / Р.В. Клопов // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. - Запоріжжя : КПУ. - 2009. - Вип. 4. - С. 138 – 145
4. Круцевич Т.Ю. Професійно-спрямована система фізичної підготовки майбутніх офіцерів / Т.Ю. Круцевич, О.М. Ольховий // Теорія і методика фізичного виховання і спорту : наук.-теорет. журн. – К. : НУФВіС України. – 2012. – № 4. – С. 73 - 77.
5. Москаленко Н.В. Інноваційні технології виховання творчої особистості : навч. посібник / Н.В. Москаленко, Н.Б. Гонтаровська. – Дніпропетровськ. – 2010. – 386 с.
6. Ольховий О.М. Теоретико-методичні засади системи фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 / О.М. Ольховий. - Київ, 2013. - 38 с.
7. Пилипей Л.П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів : монографія / Л.П. Пилипей. – Суми. : ДВНЗ УАБС НБУ, 2009. – 312 с.
8. Попов А.Г. Профессионально-прикладная физическая подготовка курсантов высших военных учебных заведений на основе моделирования условий боевой деятельности : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / А. Г. Попов. – Нижний Новгород, 2009. – 151 с.
9. Талызина Н.Ф. Деятельный подход к построению модели специалиста / Н.Ф. Талызина // Вестник высшей школы. – 1986. – № 3. – С. 10 – 16.

